ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 17ης Νοεμβρίου 2011 *

Στην υπόθεση C-496/09,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 228 ΕΚ λόγω παραβάσεως, η οποία ασκήθηκε στις 30 Νοεμβρίου 2009,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις L. Pignataro και E. Righini, καθώς και από τον B. Stromsky,

προσφεύγουσα,

κατά

Ιταλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενης από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τους F. Arena και S. Fiorentino, avvocati dello Stato,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, πρόεδρο τμήματος, E. Juhász, Γ. Αρέστη, T. von Danwitz και D. Šváby (εισηγητή), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: V. Trstenjak
γραμματέας: A. Impellizzeri, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 12ης Μαΐου 2011,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με το δικόγραφο της προσφυγής της, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί από το Δικαστήριο:

— να διαπιστώσει ότι η Ιταλική Δημοκρατία, μη λαμβάνοντας όλα τα αναγκαία μέτρα για να συμμορφωθεί με την απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 1ης Απριλίου 2004 στην υπόθεση C-99/02, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 2004, σ. I-3353), σχετικά με την επιστροφή από τους αποδέκτες των ενισχύσεων οι οποίες, κατά την απόφαση 2000/128/ΕΚ της Επιτροπής, της 11ης Μαΐου 1999, για τα καθεστώτα ενισχύσεως τα οποία έθεσε σε εφαρμογή η Ιταλία σχετικά με μέτρα υπέρ της απασχολήσεως (ΕΕ 2000, L 42, σ. 1), κρίθηκαν

παράνομες και ασύμβατες με την κοινή αγορά, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την ανωτέρω απόφαση και από το άρθρο 228, παράγραφος 1, ΕΚ·

— να υποχρεώσει την Ιταλική Δημοκρατία να καταβάλει στην Επιτροπή ημερήσια χρηματική ποινή, ορισθείσα αρχικώς στο ποσό των 285 696 ευρώ και μειωθείσα κατόπιν στο ποσό των 244 800 ευρώ, για την καθυστέρηση εκτελέσεως της προπαρατεθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ιταλίας, αρχής γενομένης από την ημέρα εκδόσεως της αποφάσεως επί της υπό κρίση υποθέσεως μέχρι την ημερομηνία κατά την οποία θα έχει εκτελεσθεί η απόφαση στην εν λόγω υπόθεση Επιτροπή κατά Ιταλίας·

— να υποχρεώσει την Ιταλική Δημοκρατία να καταβάλει στην Επιτροπή το κατ' αποκοπή ποσό που θα προκύψει από τον πολλαπλασιασμό του ημερήσιου ποσού που αρχικώς ορίστηκε σε 31 744 ευρώ, κατόπιν δε μειώθηκε σε 27 200 ευρώ επί τον αριθμό των ημερών που θα εξακολουθεί να υφίσταται η παράβαση από την ημερομηνία εκδόσεως της προπαρατεθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ιταλίας και μέχρι την ημερομηνία εκδόσεως αποφάσεως στην υπό κρίση υπόθεση, σχετικά με την απόφαση 2000/128, και

— να καταδικάσει την Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

I — Ιστορικό της διαφοράς

2 Στις 11 Μαΐου 1999, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 2000/128, της οποίας τα άρθρα 1 έως 4 έχουν ως εξής:

«*Άρθρο 1*

1. Οι ενισχύσεις που έθεσε παρανόμως σε εφαρμογή η Ιταλία από τον Νοέμβριο του 1995 για την πρόσληψη μέσω των συμβάσεων επαγγελματικής εκπαίδευσης και εργασίας που προβλέπονται στους νόμους αριθ. 863/84, αριθ. 407/90, αριθ. 169/91 και

αριθ. 451/94 είναι συμβιβάσιμες με την κοινή αγορά και τη συμφωνία ΕΟΧ, εφόσον αφορούν:

— τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας από την αποδέκτρια επιχείρηση υπέρ των εργαζομένων που δεν έχουν αποκτήσει ακόμη εργασία ή έχουν χάσει την προηγούμενη εργασία τους, σύμφωνα με το πλαίσιο κανόνων για τις ενισχύσεις στην απασχόληση,

— την πρόσληψη εργαζομένων που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας. Για τους σκοπούς της παρούσας απόφασης, ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας νοούνται οι νέοι κάτω των 25 ετών, οι κάτοχοι πανεπιστημιακού πτυχίου μακρού κύκλου σπουδών (laurea) ηλικίας μέχρι και 29 ετών και οι μακροχρόνια άνεργοι, δηλαδή όσοι είναι άνεργοι επί ένα έτος τουλάχιστον.

2. Οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν μέσω συμβάσεων επαγγελματικής εκπαίδευσης και εργασίας και δεν πληρούν τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις είναι ασυμβίβαστες με την κοινή *αγορά.*

Άρθρο 2

1. Οι ενισχύσεις που χορήγησε η Ιταλία δυνάμει του άρθρου 15 του νόμου αριθ. 196/97 για τη μετατροπή των συμβάσεων επαγγελματικής εκπαίδευσης και εργασίας σε συμβάσεις αορίστου χρόνου είναι συμβιβάσιμες με την κοινή αγορά και τη συμφωνία ΕΟΧ εφόσον τηρούν την προϋπόθεση της καθαρής δημιουργίας θέσεων εργασίας, όπως ορίζεται στο πλαίσιο κανόνων για τις ενισχύσεις στην απασχόληση.

Ο αριθμός των εργαζομένων της επιχείρησης υπολογίζεται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι θέσεις εργασίας που προκύπτουν από τη μετατροπή και οι θέσεις εργασίας που έχουν δημιουργηθεί μέσω συμβάσεων ορισμένου χρόνου ή συμβάσεων που δεν εγγυώνται μια σχετική σταθερότητα της θέσης εργασίας.

2. Οι ενισχύσεις για τη μετατροπή των συμβάσεων επαγγελματικής εκπαίδευσης και εργασίας σε συμβάσεις αορίστου χρόνου που δεν τηρούν την προαναφερόμενη προϋπόθεση είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.

Άρθρο 3

Η Ιταλία λαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα για να ανακτηθούν από τους αποδέκτες οι ενισχύσεις που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις των άρθρων 1 και 2 και οι οποίες τους χορηγήθηκαν παράνομα.

Η ανάκτηση πραγματοποιείται σύμφωνα με τις διαδικασίες της εθνικής νομοθεσίας. Επί των ανακτωμένων ποσών οφείλονται τόκοι από το χρόνο κατά τον οποίο τέθηκαν στη διάθεση των δικαιούχων μέχρι την πραγματική τους ανάκτηση. Οι τόκοι αυτοί υπολογίζονται με βάση το επιτόκιο αναφοράς που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του ισοδύναμου επιχορήγησης στο πλαίσιο των περιφερειακών ενισχύσεων.

Άρθρο 4

Η Ιταλία ενημερώνει την Επιτροπή εντός προθεσμίας δύο μηνών από την κοινοποίηση της παρούσας απόφασης, για τα μέτρα που έλαβε για την εφαρμογή της.»

II — Η προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας

3 Στις 15 Μαρτίου 2002, η Επιτροπή άσκησε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 226 ΕΚ και βάσει του άρθρου 88, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο ΕΚ, προσφυγή λόγω παραβάσεως με αντικείμενο να διαπιστωθεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία, μη λαμβάνοντας εμπροθέσμως όλα τα αναγκαία μέτρα για να ανακτήσει από τους αποδέκτες τις ενισχύσεις οι οποίες, κατά την απόφαση 2000/128, κρίθηκαν παράνομες και ασύμβατες με την κοινή αγορά και ότι, εν πάση περιπτώσει, παραλείποντας να ενημερώσει την Επιτροπή για τα ληφθέντα μέτρα, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 3 και 4 της εν λόγω αποφάσεως.

4 Το σημείο 1 του διατακτικού της προπαρατεθείσας αποφάσεως του Δικαστηρίου Επιτροπή κατά Ιταλίας έχει ως εξής:

«Η Ιταλική Δημοκρατία, μη λαμβάνοντας εμπροθέσμως όλα τα αναγκαία μέτρα για να ανακτήσει από τους αποδέκτες τις ενισχύσεις οι οποίες κατά την [απόφαση 2000/128], κρίθηκαν παράνομες και ασύμβατες με την κοινή αγορά, παρέβη τις υποχρεώσεις που έχει από τα άρθρα 3 και 4 της αποφάσεως αυτής.»

III — Η προ της ασκήσεως προσφυγής διαδικασία

5 Κατόπιν της προπαρατεθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ιταλίας και για να επιταχυνθεί η διαδικασία ανακτήσεως, η Επιτροπή καθόρισε, με επιστολή της 7ης Ιουλίου 2004, τις λεπτομέρειες σύμφωνα με τις οποίες έπρεπε να πραγματοποιηθεί η εν λόγω ανάκτηση. Ελλείψει απαντήσεως από τις ιταλικές αρχές, ζήτησε με επιστολή της 7ης Δεκεμβρίου 2004 πληροφορίες σχετικά με την εξέλιξη της διαδικασίας ανακτήσεως.

6 Κατόπιν αιτημάτων για την παροχή πληροφοριών, που διατυπώθηκαν στις 28 Φεβρουαρίου, 12 Απριλίου, 28 Ιουνίου και 19 Αυγούστου 2005, η Ιταλική Δημοκρατία πληροφόρησε την Επιτροπή ότι 588 επιχειρήσεις είχαν τύχει ενισχύσεων ύψους άνω των 500 000 ευρώ και 871 είχαν τύχει ενισχύσεων μεταξύ 250 000 και 500 000 ευρώ, ότι, κατά τον μήνα Σεπτέμβριο 2005, 1 009 επιχειρήσεις επί 1 457 επιχειρήσεων ήταν παραλήπτες διαταγών ανακτήσεως και ότι πολυάριθμες προσφυγές κατά των τελευταίων είχαν ασκηθεί από τις αποδέκτριες επιχειρήσεις.

7 Κατόπιν αιτήματος της Ιταλικής Δημοκρατίας, η Επιτροπή, με επιστολή της 27ης Οκτωβρίου 2005, δέχθηκε τη μη ανάκτηση των ενισχύσεων που είχαν χορηγηθεί μετά τον μήνα Νοέμβριο 1995 εφόσον αφορούσαν προσλήψεις εργαζομένων πριν από την ημερομηνία αυτή. Με την ευκαιρία αυτή, η Επιτροπή ερώτησε επίσης το εν λόγω κράτος μέλος για τους λόγους για τους οποίους 448 διαταγές ανακτήσεως δεν είχαν ακόμη αποσταλεί στους παραλήπτες τους καθώς και για τα ποσά που ήδη είχαν ανακτηθεί και για εκείνα που απέμεναν να ανακτηθούν, επανέλαβε δε τα σχετικά ερωτήματα με επιστολή της 9ης Δεκεμβρίου 2005.

8 Επειδή η Ιταλική Δημοκρατία ενημέρωσε την Επιτροπή για το γεγονός ότι 62 επιχειρήσεις θα αποκλείονταν από τη διαδικασία ανακτήσεως, το εν λόγω θεσμικό όργανο ερώτησε ακολούθως αυτό το κράτος μέλος για τους λόγους του αποκλεισμού, καθόσον οι διαδικασίες ελέγχου έπρεπε να είχαν τερματιστεί πριν από την έναρξη του έτους 2005, επανέλαβε δε τα ερωτήματα που είχε υποβάλει σχετικά με την εξέλιξη της διαδικασίας ανακτήσεως.

9 Με επιστολή της 29ης Μαρτίου 2006, οι ιταλικές αρχές ενημέρωσαν την Επιτροπή για τον επιπλέον αποκλεισμό 113 επιχειρήσεων από τη διαδικασία ανακτήσεως και επισήμαναν την ύπαρξη 363 δικαστικών προσφυγών κατά των διαταγών ανακτήσεως. Στις 11 Απριλίου και στις 6 Ιουλίου 2006, η Επιτροπή επανέλαβε τα αιτήματά της για διασαφηνίσεις και διευκρινίσεις και δήλωσε ότι ήταν έτοιμη να συναντήσει τις εν λόγω αρχές.

10 Με την ευκαιρία της συναντήσεως αυτής, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 20 Ιουλίου 2006, η Ιταλική Δημοκρατία ανήγγειλε τη δημιουργία νέας διοικητικής μονάδας συγκεντρώνουσας το σύνολο των διαδικασιών ανακτήσεως.

11 Στις 10 Νοεμβρίου 2006, οι ιταλικές αρχές ενημέρωσαν την Επιτροπή ότι το συνολικό ποσό προς ανάκτηση από 1 059 επιχειρήσεις ανερχόταν σε 444 738 911,88 ευρώ εκ των οποίων 2 481 950,42 ευρώ είχαν ήδη ανακτηθεί.

12 Στις 19 Δεκεμβρίου 2006, επισημαίνοντας την έλλειψη προόδου στη διαδικασία ανακτήσεως, η Επιτροπή διευκρίνισε στις Ιταλικές αρχές ότι αυτή είχε το δικαίωμα να προσφύγει στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατ' εφαρμογή του άρθρου 228, παράγραφος 2, ΕΚ. Σε απάντηση, οι Ιταλικές αρχές ενημέρωσαν την Επιτροπή, με επιστολή της 23ης Μαρτίου 2007, ότι το συνολικό ποσό των προς ανάκτηση ενισχύσεων ανερχόταν σε 519 958 761,97 ευρώ, εκ των οποίων 1 626 129,22 ευρώ είχαν ήδη ανακτηθεί.

13 Στις 19 Ιουλίου 2007, η Επιτροπή απέστειλε στην Ιταλική Δημοκρατία έγγραφο οχλήσεως βάσει της διατάξεως αυτής, στο οποίο αυτή τόνιζε την ανικανότητα του εν λόγω κράτους μέλους να καθορίσει σαφώς τον αριθμό των αποδεκτών που ήσαν υποχρεωμένοι να επιστρέψουν τις επίδικες παράνομες ενισχύσεις.

14 Σε απάντηση στο εν λόγω έγγραφο οχλήσεως, η Ιταλική Δημοκρατία, στις 23 Σεπτεμβρίου και στις 7 Δεκεμβρίου 2007, ενημέρωσε την Επιτροπή ότι, αφενός, με διάταγμα του προέδρου του υπουργικού συμβουλίου της 23ης Μαΐου 2007, για τη ρύθμιση των λεπτομερειών της δηλώσεως η οποία επέχει θέση ένορκης βεβαιώσεως, όσον αφορά ορισμένες κρατικές ενισχύσεις κηρυχθείσες ασύμβατες από την Ευρωπαϊκή Ένωση

(*GURI* αριθ. 160, της 12ης Ιουλίου 2007, σ. 13), προβλεπόταν στο εξής ότι οι αποδέκτριες επιχειρήσεις παρανόμων ενισχύσεων και ενισχύσεων ασύμβατων με την κοινή αγορά δεν μπορούν να λάβουν νέες κρατικές ενισχύσεις εάν δεν δηλώσουν προηγουμένως ότι επέστρεψαν τις πρώτες και, αφετέρου, είχε ανοίξει στη Banca d'Italia δεσμευμένο τραπεζικό λογαριασμό, καθιστώντας δυνατό στις επιχειρήσεις τις οποίες αφορούσε η διαδικασία ανακτήσεως να επιστρέψουν τις ενισχύσεις. Εξάλλου, το εν λόγω κράτος μέλος προέβαλε αντικειμενικές δυσκολίες ανακτήσεως οφειλόμενες στον υψηλό αριθμό δικαιούχων, στο γεγονός ότι η απόφαση 2000/128 είχε εισαγάγει νέα κριτήρια για τον έλεγχο της συμβατότητας των ενισχύσεων από τον μήνα Νοέμβριο 1995, όπως το πτυχίο των εργαζομένων και την ενδεχομένη αύξηση του αριθμού θέσεων κατόπιν των νέων προσλήψεων.

15 Την 1η Φεβρουαρίου 2008, η Επιτροπή διαβίβασε στην Ιταλική Δημοκρατία αιτιολογημένη γνώμη βάσει του άρθρου 228, παράγραφος 2, ΕΚ, κατά την οποία αυτή ελάμβανε υπόψη τις πρακτικές δυσκολίες που συναντούσε η τελευταία για την πραγματοποίηση της ανακτήσεως των παρανόμως χορηγηθεισών ενισχύσεων και το γεγονός ότι οι διαδικασίες εκτελέσεως της αποφάσεως 2000/128 είχαν τελικώς αρχίσει, αλλά παρατηρούσε, εντούτοις, ότι μόνο 0,5 % των επίμαχων παρανόμων ενισχύσεων είχαν ανακτηθεί τρία και περισσότερα έτη μετά την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας. Εξάλλου, καλούσε το εν λόγω κράτος μέλος να συμμορφωθεί προς την αιτιολογημένη αυτή γνώμη εντός προθεσμίας δύο μηνών από της κοινοποιήσεώς της και να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την εκτέλεση της εν λόγω αποφάσεως.

16 Σε απάντηση, οι ιταλικές αρχές διαβίβασαν διάφορα στοιχεία στην Επιτροπή, αναφέροντας την αύξηση των ανακτηθέντων ποσών καθώς και την έκδοση του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 59, της 8ης Απριλίου 2008, περί διατάξεων επείγοντος χαρακτήρα για την εκπλήρωση κοινοτικών υποχρεώσεων και την εκτέλεση αποφάσεων του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (*GURI* αριθ. 84, της 9ης Απριλίου 2008, σ. 3), που αποσκοπούσε στην επίλυση του δικονομικού προβλήματος που συνδεόταν με τη διακοπή των διαταγών ανακτήσεως από τα ιταλικά δικαστήρια. Κατόπιν της διαβιβάσεως του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος, η Επιτροπή δέχθηκε,

με επιστολές της 14ης Μαΐου και της 23ης Ιουλίου 2008, να αναστείλει για μερικούς μήνες την απόφασή της να προσφύγει στο Δικαστήριο για να μπορέσει να εκτιμήσει τα αποτελέσματα της νέας αυτής ρυθμίσεως επί της διαδικασίας ανακτήσεως.

17 Απαντώντας σε αίτημα της Επιτροπής να ενημερωθεί πλήρως για την εξέλιξη της διαδικασίας ανακτήσεως, η Ιταλική Δημοκρατία διαβίβασε στις 11 Σεπτεμβρίου 2008 στοιχεία από τα οποία προέκυπταν το συνολικό προς ανάκτηση ποσό, ανερχόμενο σε 389 712 614,57 ευρώ, και τα ποσά που είχαν ήδη ανακτηθεί στις 3 Σεπτεμβρίου 2008, ύψους 37 508 710,80 ευρώ.

18 Στις 14 Νοεμβρίου 2008, οι ιταλικές αρχές διαβίβασαν στην Επιτροπή νέο αναλυτικό λογαριασμό των προς ανάκτηση ποσών, μειώνοντας αυτά σε 363 526 898,76 ευρώ, εκ των οποίων 43 348 730,34 ευρώ είχαν ήδη ανακτηθεί, ισχυριζόμενες με την ευκαιρία αυτή ότι η υποχρεωτική είσπραξη των ποσών είχε πραγματοποιηθεί από εταιρία η οποία είχε πλήρη ελευθερία ως προς τον καθορισμό των προθεσμιών εισπράξεως των απαιτήσεων, στην οποία πάντως θα μπορούσαν να αποδοθούν ευθύνες για τις πράξεις της μόνο μετά τρία έτη αφ' ης ανέλαβε το έργο αυτό.

19 Στις 22 Ιουνίου 2009, η Ιταλική Δημοκρατία ενημέρωσε την Επιτροπή ότι τα προς είσπραξη ποσά θα έπρεπε να μειωθούν σε 281 525 686,79 ευρώ, εκ των οποίων 52 088 600,60 ευρώ είχαν ήδη ανακτηθεί.

20 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή αποφάσισε να ασκήσει την υπό κρίση προσφυγή.

IV — Επί της παραβάσεως

Α — *Επιχειρήματα των διαδίκων*

21 Ως προς την προβαλλομένη από την Επιτροπή παράβαση, αυτή θεωρεί ότι, κατά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογική γνώμη προθεσμίας, η Ιταλική Δημοκρατία δεν είχε ανακτήσει το συνολικό ποσό των ενισχύσεων που καταβλήθηκαν παρανόμως, ήτοι 519 958 761,97 ευρώ, ποσό που αναγράφεται στην από 23 Μαρτίου 2007 επιστολή του εν λόγω κράτους μέλους.

22 Η Επιτροπή αποκλείει επίσης ότι ήταν απολύτως αδύνατον να ανακτηθούν οι εν λόγω ενισχύσεις στο μέτρο που ισχυρίζεται, αφενός, ότι το οικείο κράτος μέλος δεν το επικαλέστηκε ουδέποτε κατά τη διάρκεια της πριν από την άσκηση της προσφυγής διαδικασίας και, αφετέρου, ότι οι προϋποθέσεις από τις οποίες εξαρτάται η αποδοχή αυτής της αδυναμίας προδήλως δεν συντρέχουν εν προκειμένω. Συναφώς, το Δικαστήριο, ήδη με τη σκέψη 27 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ιταλίας, δεν είχε δεχθεί την βάσει αυτού επίκληση εκ μέρους της Ιταλικής Δημοκρατίας του σημαντικού αριθμού επιχειρήσεων που αφορά η διαδικασία ανακτήσεως καθώς και του ακόμη σημαντικότερου αριθμού των ενδιαφερομένων εργαζομένων.

23 Η Ιταλική Δημοκρατία αμφισβητεί το συνολικό ύψος των προς ανάκτηση ποσών, καθορίζοντάς το σε 251 271 032,37 ευρώ, ενώ δέχεται ότι, κατά τον μήνα Ιούλιο 2010, της είχαν επιστραφεί μόνο 63 062 555,46 ευρώ, στα οποία πάντως πρέπει να προστεθούν 73 353 387,28 ευρώ για διαφόρους λόγους, όπως το πιστοποιούν τα στοιχεία που περιλαμβάνονται σε DVD που έχει επισυναφθεί στο υπόμνημα ανταπαντήσεως.

24 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή δέχθηκε συναφώς ότι το συνολικό ποσό των κατανεμηθεισών ενισχύσεων ανέρχεται πράγματι σε 251 271 032,37 ευρώ και ότι ενισχύσεις ύψους 63 062 555,46 ευρώ έχουν πράγματι ανακτηθεί από την Ιταλική Δημοκρατία.

25 Με σκοπό να αμφισβητήσει την ύπαρξη της παραβάσεως, η Ιταλική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι η διαδικασία ανακτήσεως των επιδίκων παρανόμων ενισχύσεων χαρακτηρίζεται από ειδικές δυσκολίες που πληρούν τις προϋποθέσεις προσωρινής απόλυτης αδυναμίας. Συναφώς, επισημαίνει τον μη ανεπιφύλακτο χαρακτήρα της αποφάσεως 2000/128. Υποστηρίζει επίσης ότι η ιταλική διοίκηση δεν είχε στην κατοχή της στοιχεία που να της επιτρέπουν να ελέγξει το συμβατό των εν λόγω ενισχύσεων με την κοινή αγορά. Εξάλλου, είχε πράξει παν ότι ήταν απαραίτητο έναντι των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων προκειμένου να τεθεί σε εφαρμογή η διαδικασία ανακτήσεως. Η έναρξη της διαδικασίας αυτής έναντι όλων των επιχειρήσεων που απαλλάχθηκαν από κοινωνικές επιβαρύνσεις καθώς και η προς τον σκοπό αυτό προσαρμογή του νομοθετικού της πλαισίου κατέστησαν εξάλλου δυνατό να ληφθούν οι απαραίτητες πληροφορίες προκειμένου να προβεί στην εκπλήρωση της υποχρεώσεώς της ανακτήσεως και οδήγησαν σε σημαντική αύξηση των ανακτηθέντων ποσών. Έτσι, κατά την περίοδο για την οποία οι ιταλικές αρχές δεν διαθέτουν επαρκείς πληροφορίες που να επιτρέπουν τη θέση σε εφαρμογή των διαδικασιών ανακτήσεως, οι προϋποθέσεις της απόλυτης αδυναμίας πληρούνταν, αυτή δε η κατάσταση παύει να υφίσταται αφ' ης είναι διαθέσιμα τα απαιτούμενα για τις εν λόγω διαδικασίες στοιχεία.

Β — *Εκτίμηση του Δικαστηρίου*

26 Προκειμένου να διαπιστωθεί αν η Ιταλική Δημοκρατία έλαβε όλα τα αναγκαία μέτρα για να συμμορφωθεί προς την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, πρέπει να εξεταστεί αν τα ποσά της ενισχύσεως που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας διαφοράς επιστράφηκαν από τις αποδέκτριες επιχειρήσεις.

27 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, κρίσιμος χρόνος για να εκτιμηθεί η ύπαρξη παραβάσεως κατά την έννοια του άρθρου 228 ΕΚ είναι το χρονικό σημείο της λήξεως της προθεσμίας που τάχθηκε με την εκδοθείσα δυνάμει της εν λόγω διατάξεως αιτιολογημένη γνώμη (βλ. αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2005, C-304/02, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2005, σ. I-6263, σκέψη 30, και της 7ης Ιουλίου 2009, C-369/07, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλογή 2009, σ. I-5703, σκέψη 43), εν προκειμένω η 1η Απριλίου 2008.

28 Δεν αμφισβητείται, όμως, ότι, κατά την ημερομηνία αυτή, τα ποσά των ενισχύσεων που καταβλήθηκαν παρανόμως δεν είχαν ανακτηθεί πλήρως από τις ιταλικές αρχές και, συνεπώς, ότι η προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας παρέμενε εν μέρει ανεκτέλεστη.

29 Ως προς τον ισχυρισμό της Ιταλικής Δημοκρατίας ότι αυτή προσέκρουσε σε προσωρινή απόλυτη αδυναμία ανακτήσεως των επίδικων ενισχύσεων λόγω του μεγάλου αριθμού αποδεκτριών επιχειρήσεων και της μη διαθέσεως των πληροφοριών που είναι αναγκαίες για τον ποσοτικό υπολογισμό των προς ανάκτηση ποσών, παρατηρείται εξαρχής ότι το Δικαστήριο έχει ήδη αρνηθεί την αποδοχή παρόμοιου επιχειρήματος στις σκέψεις 22 και 23 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ιταλίας.

30 Συναφώς, αφού επισήμανε την πάγια νομολογία κατά την οποία, από τη στιγμή που η απόφαση της Επιτροπής η οποία απαιτεί την κατάργηση κρατικής ενισχύσεως ασύμβατης με την κοινή αγορά δεν απετέλεσε αντικείμενο προσφυγής ή από τη στιγμή που απορρίφθηκε μια τέτοια προσφυγή, ο μόνος αμυντικός ισχυρισμός που ένα κράτος μέλος μπορεί να προβάλει κατά της προσφυγής λόγω παραβάσεως είναι ο ισχυρισμός περί απόλυτης αδυναμίας να εκτελεστεί ορθώς η εν λόγω απόφαση, το Δικαστήριο υπενθύμισε, στις εν λόγω σκέψεις 22 και 23, ότι ούτε ο φόβος, ακόμη και ανυπέρβλητων, εσωτερικών δυσχερειών, ούτε το γεγονός ότι το περί ου πρόκειται κράτος μέλος θεωρεί αναγκαίο να εξακριβώσει την ατομική κατάσταση κάθε επιχειρήσεως που έχει σχέση με την ανάκτηση των παρανόμων ενισχύσεων μπορούν να δικαιολογήσουν, βάσει αυτού, τη μη τήρηση εκ μέρους του των υποχρεώσεων που υπέχει από το δίκαιο της Ένωσης.

31 Επιπλέον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα μέτρα που έχει λάβει η Ιταλική Δημοκρατία από το έτος 2006, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες προσδιορισμού και ανακτήσεως των ποσών των επιδίκων παρανόμων ενισχύσεων, αποδείχθηκαν ικανά να υποβοηθήσουν την ανάκτηση των τελευταίων, όπως εξάλλου ισχυρίζεται και το εν λόγω κράτος μέλος, και ότι η καθυστέρηση κατά τη θέση σε εφαρμογή της αποφάσεως 2000/128 οφείλεται κατ' ουσίαν στην καθυστερημένη παρέμβαση αυτού, το οποίο θέσπισε τα εν λόγω μέτρα μετά πάροδο άνω των δύο ετών από την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας. Συναφώς, στερείται λυσιτελείας το γεγονός ότι το συγκεκριμένο κράτος μέλος ενημέρωσε την Επιτροπή για τις δυσχέρειες που συνάντησε προκειμένου να ανακτήσει τις εν λόγω ενισχύσεις και για τις λύσεις που έγιναν δεκτές για την αντιμετώπισή τους.

32 Εξάλλου, είναι μεν αληθές ότι η Ιταλική Δημοκρατία χρειαζόταν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα για να προσδιορίσει τις αποδέκτριες και το ποσό των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν κατ' εφαρμογή καθεστώτος που κηρύχθηκε ασύμβατο με την κοινή αγορά απ' ό,τι αν είχε αμφισβητηθεί μόνο μια ατομική ενίσχυση, στοιχείο που μπορεί να ληφθεί υπόψη για τον καθορισμό του βασικού ποσού της χρηματικής ποινής, όμως δεν προκύπτει από τις εξηγήσεις που έδωσε το εν λόγω κράτος μέλος ότι, όπως απαιτείται για την εκτέλεση της εκδοθείσας σε παρόμοια περίπτωση αποφάσεως επί παραβάσεως, όλα τα μέτρα που ελήφθησαν για την ανάκτηση των επιδίκων ενισχύσεων υποβλήθηκαν σε συνεχή και αποτελεσματικό έλεγχο.

33 Η Ιταλική Δημοκρατία δεν μπορεί, επομένως, να υποστηρίζει βασίμως ότι έλαβε όλα τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή της διαδικασίας ανακτήσεως των επίδικων ενισχύσεων.

34 Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, μη έχοντας λάβει, κατά την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας που τάχθηκε με την από 1ης Φεβρουαρίου 2008 αιτιολογημένη γνώμη της Επιτροπής, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 228 ΕΚ, όλα τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της προπαρατεθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ιταλίας, σχετικά με την επιστροφή από τους αποδέκτες των ενισχύσεων οι οποίες, κατά την απόφαση 2000/128, κρίθηκαν παράνομες και ασύμβατες με την

κοινή αγορά, η Ιταλική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την ανωτέρω απόφαση και από το άρθρο 228, παράγραφος 1, ΕΚ.

V — Επί των χρηματικών κυρώσεων

35 Το Δικαστήριο, μετά τη διαπίστωση ότι η Ιταλική Δημοκρατία δεν συμμορφώθηκε, εντός της ταχθείσας με την ως άνω αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας, προς την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, μπορεί, σύμφωνα με το άρθρο 228, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, ΕΚ, να υποχρεώσει το εν λόγω κράτος μέλος να καταβάλει κατ' αποκοπήν ποσό ή χρηματική ποινή.

36 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι απόκειται στο Δικαστήριο να επιβάλλει, σε κάθε υπόθεση και ανάλογα με τις συγκεκριμένες περιστάσεις της ενώπιόν του διαφοράς, καθώς και με τον απαιτούμενο βαθμό εξαναγκασμού και αποτρεπτικότητας, τις κατάλληλες χρηματικές κυρώσεις για να εξασφαλίσει την ταχύτερη δυνατή εκτέλεση της αποφάσεως με την οποία είχε προηγουμένως διαπιστωθεί παράβαση και να προλάβει την επανάληψη αναλόγων παραβάσεων του δικαίου της Ένωσης (απόφαση της 31ης Μαρτίου 2011, C-407/09, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλογή 2011, σ. I-2467, σκέψη 29 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

37 Προς τον σκοπό αυτό, οι προτάσεις της Επιτροπής δεν δεσμεύουν το Δικαστήριο και αποτελούν απλώς μια χρήσιμη βάση αναφοράς. Ομοίως, οι κατευθυντήριες γραμμές, όπως αυτές που περιέχουν οι ανακοινώσεις της Επιτροπής, δεν δεσμεύουν το Δικαστήριο, αλλά συμβάλλουν στην εξασφάλιση της διαφάνειας, του προβλέψιμου και της ασφάλειας δικαίου κατά τη δράση του οργάνου αυτού (προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 112 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

Α — *Επί της χρηματικής ποινής*

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

38 Αναφερόμενη στη μέθοδο υπολογισμού που έχει εκτεθεί στην ανακοίνωσή της SEC(2005) 1658 της 13ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 228 ΕΚ, όπως ενημερώθηκε με την ανακοίνωση SEC(2010) 923 της 20ής Ιουλίου 2010, με τίτλο «Θέση σε εφαρμογή του άρθρου 260 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενημέρωση των στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν για τον υπολογισμό των κατ' αποκοπήν ποσών και των χρηματικών ποινών που η Επιτροπή θα προτείνει στο Δικαστήριο στο πλαίσιο διαδικασιών λόγω παραβάσεως» (στο εξής: ανακοίνωση του 2010), η Επιτροπή εκτιμά ότι ημερήσια χρηματική ποινή η οποία καθορίστηκε αρχικώς σε 285 696 ευρώ και μειώθηκε, κατ' εφαρμογήν της ανακοινώσεως του 2010, σε 244 800 ευρώ, υπολογίσθηκε δε βάσει ενιαίου βασικού ποσού 600 ευρώ με συντελεστή σοβαρότητας 8, συντελεστή διάρκειας 3 και συντελεστή *n* 17, είναι ανάλογη προς τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως, λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης να διασφαλιστεί το κατασταλτικό και αποτρεπτικό αποτέλεσμα αυτής της χρηματικής ποινής.

39 Συναφώς, η Επιτροπή υποστηρίζει, αφενός, ότι οι διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις συνιστούν έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους της υλοποιήσεως της εσωτερικής αγοράς, πράγμα το οποίο προκύπτει, μεταξύ άλλων, από τη δομή του άρθρου 87 ΕΚ και τη νομολογία του Δικαστηρίου. Αφετέρου, τα βλαπτικά αποτελέσματα θα είναι πολύ σημαντικότερα αν οι παράνομες ενισχύσεις δεν επιστραφούν, δεδομένου ότι αυτές ανέρχονται σε σημαντικό ποσό και έχουν καταβληθεί σε μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων οι οποίες, επιπλέον, υπάγονται σε πλείονες οικονομικούς τομείς. Η Επιτροπή επικαλείται επίσης το γεγονός ότι η διάρκεια της παραβάσεως κατά την ημερομηνία ασκήσεως της προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου ανερχόταν σε 62 μήνες. Παρατηρεί εξάλλου ότι η εκτίμησή της επιβεβαιώνεται από τις σκέψεις 118 έως 120 της προπαρατεθείσας αποφάσεως της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας.

40 Η Ιταλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι το ποσό της χρηματικής ποινής που ζήτησε η Επιτροπή είναι δυσανάλογο και εσφαλμένο. Το εν λόγω ποσό δεν λαμβάνει υπόψη, αφενός, την πρόοδο που συντελέστηκε όσον αφορά την εκπλήρωση της υποχρεώσεως του εν λόγω κράτους μέλους και η οποία είχε ως αποτέλεσμα ότι το 70 % των προς ανάκτηση ποσών πράγματι καταβλήθηκε από τις οικείες επιχειρήσεις ούτε, αφετέρου, τις εγγενείς δυσχέρειες της επίδικης ανακτήσεως. Το εν λόγω κράτος μέλος επισημαίνει επίσης τον δυσανάλογο χαρακτήρα του συντελεστή σοβαρότητας ο οποίος, ενόψει του συντελεστή 4 που πρότεινε η Επιτροπή στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2003, C-278/01, Επιτροπή κατά Ισπανίας (Συλλογή 2003, σ. I-14141), αφορώσα ζητήματα ανθρώπινης υγείας και περιβάλλοντος, θα έπρεπε να οριστεί σε 1.

41 Τέλος, η Ιταλική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι είναι αναγκαίο το Δικαστήριο να προσαρμόσει το ποσό της χρηματικής ποινής προς την πραγματοποιηθείσα πρόοδο κατά την εκπλήρωση της υποχρεώσεως του οικείου κράτους μέλους, όπως έπραξε στο πλαίσιο της προαναφερθείσας αποφάσεώς του Επιτροπή κατά Ισπανίας. Η μη πραγματοποίηση αυτής της προσαρμογής συνιστά, αυτή καθ' εαυτή, σημαντική παράλειψη που επηρεάζει τους τρόπους υπολογισμού που προτείνει η Επιτροπή.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Επί της αρχής της επιβολής χρηματικής ποινής

42 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η επιβολή χρηματικής ποινής δεν δικαιολογείται καταρχήν παρά μόνον εφόσον κατά τον χρόνο εξετάσεως των πραγματικών περιστατικών από το Δικαστήριο εξακολουθεί να υφίσταται η παράβαση που συνίσταται στη μη εκτέλεση προηγούμενης αποφάσεως του Δικαστηρίου (προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 59 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

43 Επιπλέον, όσον αφορά την ανάκτηση κρατικών ενισχύσεων που είναι ασύμβατες με την κοινή αγορά, η νομολογία του Δικαστηρίου καθώς και η δεκάτη τρίτη αιτιολογική σκέψη και το άρθρο 14, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της Συνθήκης ΕΚ (ΕΕ L 83, σ. 1), απαιτούν από το κράτος μέλος που χορήγησε την ενίσχυση να προβεί αμελλητί στην αποτελεσματική ανάκτηση των εν λόγω ενισχύσεων για να εξασφαλίσει την πρακτική αποτελεσματικότητα της αποφάσεως της Επιτροπής που επιβάλλει την ανάκτηση των ενισχύσεων που καταβλήθηκαν παρανόμως (βλ., συναφώς, απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2006, C-232/05, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2006, σ. I-10071, σκέψεις 42, 43 και 50).

44 Εν προκειμένω επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, κατά την ημερομηνία περατώσεως της προφορικής διαδικασίας στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, ουσιαστικό τμήμα των επίδικων ενισχύσεων δεν είχε ανακτηθεί, εμποδίζοντας έτσι την αποκατάσταση αποτελεσματικού ανταγωνισμού, όπως αυτός προβλέπεται από τη δεκάτη τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 659/1999.

45 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η επιβολή υποχρεώσεως στην Ιταλική Δημοκρατία να καταβάλει χρηματική ποινή συνιστά πρόσφορο, οικονομικής φύσεως μέσο ώστε το κράτος μέλος αυτό να λάβει τα αναγκαία μέτρα για να παύσει τη διαπιστωθείσα παράβαση και να εξασφαλίσει την πλήρη εκτέλεση τόσο της αποφάσεως 2000/128 όσο και της προπαρατεθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ιταλίας.

β) Επί της επιβολής της χρηματικής ποινής

46 Για την επιβολή της χρηματικής ποινής στην προκειμένη περίπτωση πρέπει να καθοριστεί, πρώτον, η μορφή της χρηματικής ποινής, δεύτερον, το βασικό ποσό αυτής και, τρίτον, οι όροι αποσβέσεώς της.

i) Επί τις μορφής της χρηματικής ποινής

47 Για να καθοριστεί η μορφή της χρηματικής ποινής, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο ειδικός χαρακτήρας, τον οποίο επικαλέστηκε η Ιταλική Δημοκρατία, των πράξεων ανακτήσεως των ενισχύσεων που καταβλήθηκαν κατ' εφαρμογή του καθεστώτος το οποίο η απόφαση 2000/128 κήρυξε ασύμβατο με την κοινή αγορά.

48 Όσον αφορά τον σταθερό χαρακτήρα του ποσού της χρηματικής ποινής που πρότεινε η Επιτροπή, φαίνεται ότι είναι ιδιαίτερα δύσκολο για την Ιταλική Δημοκρατία να επιτύχει εντός σύντομης προθεσμίας πλήρη εκτέλεση της αποφάσεως 2000/128 και, συνεπώς, της προπαρατεθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ιταλίας, λαμβανομένου υπόψη ότι οι σχετικές πράξεις αφορούν σημαντικό αριθμό επιχειρήσεων.

49 Δεδομένης της ιδιαιτερότητας αυτής, είναι πιθανόν το εν λόγω κράτος μέλος να επιτύχει ουσιώδη αύξηση του βαθμού εκτελέσεως της οδηγίας 2000/128, χωρίς να φθάσει σύντομα σε πλήρη εκτέλεση αυτής. Αν το ποσό της χρηματικής ποινής είναι σταθερό, θα συνεχίσει να είναι απαιτητό στο σύνολό του για όσο διάστημα το οικείο κράτος μέλος δεν έχει εφαρμόσει πλήρως την εν λόγω οδηγία. Υπ' αυτές τις συνθήκες, κύρωση που λαμβάνει υπόψη τις ενδεχόμενες προόδους του κράτους μέλους κατά την εκτέλεση των υποχρεώσεών του είναι προσαρμοσμένη στις ειδικές περιστάσεις της προκειμένης περιπτώσεως και, συνεπώς, ανάλογη προς τη διαπιστωθείσα παράβαση. (βλ., κατ' αναλογία, προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψεις 48 και 49).

50 Πρέπει επίσης να παρατηρηθεί συναφώς ότι, όσον αφορά την ανάκτηση των παρανόμων κρατικών ενισχύσεων, στο οικείο κράτος μέλος απόκειται να αποδείξει την ανάκτηση των εν λόγω ενισχύσεων στο θεσμικό αυτό όργανο, όπως προκύπτει από την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας –για να διασφαλιστεί η πλήρης τήρηση των διατάξεων της Συνθήκης– και, εν προκειμένω, από το άρθρο 4 της αποφάσεως 2000/128 (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 75). Επομένως, για τον υπολογισμό της χρηματικής ποινής στο πλαίσιο της παρούσας διαφοράς, η ανάκτηση των εν λόγω ενισχύσεων μπορεί

να ληφθεί υπόψη μόνον υπό την προϋπόθεση ότι η Επιτροπή ενημερώθηκε σχετικώς και μπόρεσε να εκτιμήσει τον πρόσφορο χαρακτήρα της κοινοποιηθείσας σ' αυτήν σχετικής αποδείξεως.

51 Υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων, για να είναι η χρηματική ποινή προσαρμοσμένη στις ειδικές περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως και ανάλογη προς τη διαπιστωθείσα παράβαση, το ύψος της πρέπει να καθορίζεται λαμβανομένης υπόψη της επιτευχθείσας από το καθού κράτος μέλος προόδου κατά την εκτέλεση της αποφάσεως 2000/128 (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 50), καθόσον από τη δικογραφία προκύπτει ότι το εν λόγω κράτος μέλος μπορεί να προσκομίσει την άμεση και αξιόπιστη απόδειξη της εν λόγω εκτελέσεως, οπότε ο καθορισμός αυτής της μεταβλητής χρηματικής ποινής αποδεικνύεται εφαρμόσιμος. Εν προκειμένω, η Ιταλική Δημοκρατία επισύναψε στο υπόμνημά της ανταπαντήσεως ένα DVD που περιέχει αποδεικτικά στοιχεία υπό τη μορφή δελτίων πληρωμής, τα οποία βεβαιώνουν κατά τρόπο άμεσο και αξιόπιστο τις κινήσεις κεφαλαίων που αντιστοιχούν την ανάκτηση των παρανόμων ενισχύσεων που έχουν ήδη επιστραφεί. Ερωτηθείσα γραπτώς, η Επιτροπή ανέφερε ότι τα εν λόγω δελτία πληρωμής για τις ατομικές επιχειρήσεις, παραβαλλόμενα με τα ποσά που αναφέρονται στον συνοπτικό πίνακα που επίσης αποτελεί παράρτημα του εν λόγω υπομνήματος, ενισχύουν τους ισχυρισμούς της Ιταλικής Δημοκρατίας ως προς το ποσό των ήδη ανακτηθεισών ενισχύσεων, ήτοι 63 062 555 ευρώ. Υπό αυτές τις συνθήκες, η προσκόμιση από το εν λόγω κράτος μέλος αυτών των δελτίων μπορεί να θεωρηθεί ως η προσκόμιση άμεσης και αξιόπιστης αποδείξεως περί της εκτελέσεως των υποχρεώσεών του εν προκειμένω.

52 Κατόπιν αυτού, πρέπει να επιβληθεί στην Ιταλική Δημοκρατία η περιοδική καταβολή ποσού το οποίο υπολογίζεται πολλαπλασιάζοντας ένα βασικό ποσό με το ποσοστό των παρανόμων ενισχύσεων των οποίων η ανάκτηση δεν έχει ακόμη πραγματοποιηθεί ή δεν έχει αποδειχθεί σε σχέση με το σύνολο των ποσών που δεν έχουν ακόμη ανακτηθεί κατά την ημερομηνία της εκδόσεως της παρούσας αποφάσεως (βλ., κατ' αναλογία, προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 50).

53 Συναφώς, για τον υπολογισμό της χρηματικής ποινής στο πλαίσιο της παρούσας διαφοράς, η ανάκτηση των εν λόγω ενισχύσεων μπορεί να ληφθεί υπόψη μόνον υπό την προϋπόθεση ότι η Επιτροπή έχει ενημερωθεί σχετικώς και έχει μπορέσει να εκτιμήσει τον πρόσφορο χαρακτήρα της κοινοποιηθείσας σ' αυτήν σχετικής αποδείξεως (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 75).

54 Επομένως, η περιοδικότητα της χρηματικής ποινής πρέπει να καθοριστεί επί εξαμηνιαίας βάσεως για να καθίσταται δυνατό στην Επιτροπή να εκτιμά την πορεία των πράξεων ανακτήσεως λαμβανομένης υπόψη της καταστάσεως που επικρατεί κατά τον τερματισμό της οικείας περιόδου, καθιστώντας ταυτόχρονα δυνατό στο καθού κράτος μέλος να διαθέτει τον αναγκαίο χρόνο για τη συγκέντρωση και τη διαβίβαση στην Επιτροπή των στοιχείων που μπορούν να αποδείξουν, για την υπό κρίση περίοδο, την ανάκτηση των παρανόμως καταβληθέντων ποσών.

55 Κατά συνέπεια, ο ποσοτικός υπολογισμός της χρηματικής ποινής θα πραγματοποιείται ανά εξάμηνο και το ύψος της θα υπολογίζεται πολλαπλασιάζοντας ένα βασικό ποσό με το ποσοστό των παρανόμων ενισχύσεων των οποίων η ανάκτηση δεν έχει ακόμη πραγματοποιηθεί ή δεν έχει αποδειχθεί στο τέλος της οικείας περιόδου σε σχέση με το σύνολο των ποσών που δεν θα έχουν ακόμη ανακτηθεί κατά την ημερομηνία εκδόσεως της παρούσας αποφάσεως.

ii) Επί του βασικού ποσού της χρηματικής ποινής

56 Πρέπει να υπομνηστεί ότι στο Δικαστήριο εναπόκειται, κατά την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεώς του στον τομέα αυτό, να καθορίζει το ύψος της χρηματικής ποινής κατά τρόπον ώστε να είναι ανάλογο, αφενός μεν, προς τις περιστάσεις, αφετέρου δε, προς τη διαπιστωθείσα παράβαση και την ικανότητα πληρωμής του οικείου κράτους μέλους (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 114 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

57 Στο πλαίσιο της εκτιμήσεως που πραγματοποιεί το Δικαστήριο, τα βασικά κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για να εξασφαλίζεται ο χαρακτήρας της χρηματικής ποινής ως μέτρου εξαναγκασμού, με σκοπό την ομοιόμορφη και αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, είναι, καταρχήν, η διάρκεια της παραβάσεως, η σοβαρότητά της και η ικανότητα πληρωμής του οικείου κράτους μέλους. Για την εφαρμογή των κριτηρίων αυτών, το Δικαστήριο καλείται να λαμβάνει υπόψη ιδίως τις συνέπειες που έχει η παράλειψη εκτελέσεως επί των δημόσιων και ιδιωτικών συμφερόντων καθώς και το επείγον του εξαναγκασμού του οικείου κράτους μέλους σε συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις του (προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 115 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

58 Κατά πάγια νομολογία, στο Δικαστήριο απόκειται να υπολογίσει τη διάρκεια της παραβάσεως με βάση τον ακριβή χρόνο κατά τον οποίο αυτό εξετάζει τα πραγματικά περιστατικά και όχι εκείνον της ασκήσεως της προσφυγής της Επιτροπής (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 116 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

59 Επειδή η Ιταλική Δημοκρατία δεν ήταν σε θέση να αποδείξει ότι έπαυσε η παράβαση της υποχρεώσεώς της να εκτελέσει πλήρως την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, όπως διαπιστώθηκε στη σκέψη 44 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει επομένως να θεωρηθεί ότι η παράβαση αυτή εξακολουθεί για επτά και πλέον έτη, τα οποία αποτελούν εξαιρετικά σημαντικό χρονικό διάστημα.

60 Ως προς τη σοβαρότητα της παραβάσεως, πρέπει να υπομνηστεί ο θεμελιώδης χαρακτήρας των διατάξεων της Συνθήκης στον τομέα του ανταγωνισμού και εκείνων που αφορούν τις κρατικές ενισχύσεις, οι οποίες αποτελούν την έκφραση μιας από τις ουσιώδεις αποστολές που έχουν ανατεθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά τον χρόνο εκτιμήσεως εκ μέρους του Δικαστηρίου της σκοπιμότητας και του ποσού της παρούσας χρηματικής ποινής, ο θεμελιώδης αυτός χαρακτήρας προκύπτει από το άρθρο 3, παράγραφος 3, ΣΕΕ, ήτοι την εγκαθίδρυση εσωτερικής αγοράς, καθώς και από το πρωτόκολλο αριθ. 27 σχετικά με την εσωτερική αγορά και τον ανταγωνισμό, το οποίο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 51 ΣΕΕ, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των Συνθηκών και κατά το γράμμα του οποίου η εσωτερική αγορά περιλαμβάνει σύστημα που εξασφαλίζει ότι δεν στρεβλώνεται ο ανταγωνισμός.

61 Από την άποψη αυτή, η ανάκτηση ενισχύσεων που δεν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά αποσκοπεί στην εξάλειψη της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού που προκλήθηκε από το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα του οποίου απολάμβανε στην αγορά ο αποδέκτης της ενισχύσεως αυτής σε σχέση με τους ανταγωνιστές του, επαναφέροντας έτσι την προ της καταβολής της εν λόγω ενισχύσεως κατάσταση (βλ., συναφώς, απόφαση της 4ης Απριλίου 1995, C-348/93, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σ. I-673, σκέψη 27).

62 Επιπλέον, η ανάκτηση δεν επιβάλλεται μόνο λόγω του ασυμβάτου της επίδικης ενισχύσεως, αλλά και διότι κατ' αυτόν τον τρόπο αποκαθίσταται η εκ μέρους του κράτους μέλους παράβαση της διττής υποχρεώσεως που προβλέπει το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, κατ' εφαρμογήν του οποίου το εν λόγω κράτος, αφενός, οφείλει να ενημερώνει την Επιτροπή περί των σχεδίων που αποβλέπουν στη θέσπιση ή την τροποποίηση των ενισχύσεων και, αφετέρου, δεν δύναται να εφαρμόσει τα σχεδιαζόμενα μέτρα πριν η διαδικασία αυτή καταλήξει σε οριστική απόφαση.

63 Τέλος, πρέπει να προστεθεί ότι, εν προκειμένω, εκτός του ότι οι επίδικες παράνομες ενισχύσεις αποδεικνύονται ιδιαίτερα βλαπτικές για τον ανταγωνισμό λόγω του υψηλού ποσού στο οποίο ανέρχονται, του ιδιαίτερα αυξημένου αριθμού των αποδεκτών τους καθώς και της καταβολής τους ανεξαρτήτως του οικονομικού τομέα των αποδεκτών τους, όπως παρατήρησε ορθώς η Επιτροπή, δεν αμφισβητείται ότι σημαντικό μέρος των επίδικων ποσών δεν έχει ακόμη αποτελέσει αντικείμενο ανακτήσεως ή ότι η περί αυτής απόδειξη δεν έχει προσκομιστεί στην Επιτροπή.

64 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία και η Επιτροπή συμφωνούν, καθόσον και όπως αυτό προκύπτει από την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι το συνολικό ποσό των ενισχύσεων που κατανεμήθηκαν ανέρχεται σε 251 271 032,37 ευρώ. Επιπλέον, η τελευταία δέχεται ότι ενισχύσεις συνολικού ποσού 63 062 555 ευρώ πρέπει να θεωρηθούν ότι έχουν ανακτηθεί.

65 Όσον αφορά την ικανότητα πληρωμής της Ιταλικής Δημοκρατίας, το Δικαστήριο έχει κατ' επανάληψη κρίνει ότι η μέθοδος υπολογισμού, κατ' εφαρμογή της οποίας η Επιτροπή προτείνει τον πολλαπλασιασμό του βασικού ποσού με ειδικό συντελεστή εφαρμοστέο στο οικείο κράτος μέλος, αποτελεί κατάλληλο τρόπο που λαμβάνει υπόψη την ικανότητα πληρωμής του τελευταίου διατηρώντας ταυτόχρονα τις εύλογες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών (προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 123 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Επομένως, πρέπει, όπως έπραξε η Επιτροπή κατ' εφαρμογή της ανακοινώσεως του 2010, να ληφθεί υπόψη η πρόσφατη εξέλιξη του πληθωρισμού και του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) εντός του οικείου κράτους.

66 Πάντως, το Δικαστήριο οφείλει, για τον καθορισμό του βασικού ποσού της χρηματικής ποινής στο πλαίσιο της παρούσας διαφοράς, να λάβει επίσης υπόψη τις συμφυείς ιδιαιτερότητες της ανακτήσεως των ενισχύσεων που καταβλήθηκαν σε εφαρμογή του καθεστώτος ενισχύσεων που κρίθηκε ασύμβατο με την κοινή αγορά, όπως αυτές αναφέρονται στη σκέψη 32 της παρούσας αποφάσεως.

67 Κατ' εφαρμογήν των προεκτεθέντων, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, εν προκειμένω, η επιβολή χρηματικής ποινής βασικού ποσού 30 εκατομμυρίων ευρώ ανά εξάμηνο ενδείκνυται.

68 Κατά συνέπεια, η Ιταλική Δημοκρατία πρέπει να υποχρεωθεί να καταβάλει στην Επιτροπή, στον λογαριασμό «Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης» χρηματική ποινή το ύψος της οποίας να αντιστοιχεί στο πολλαπλάσιο του βασικού ποσού των 30 εκατομμυρίων ευρώ επί το ποσοστό των ασύμβατων παρανόμων ενισχύσεων των οποίων η ανάκτηση δεν έχει ακόμη πραγματοποιηθεί ή δεν έχει αποδειχθεί κατά τη λήξη της οικείας περιόδου, υπολογιζόμενο σε σχέση με το σύνολο των ποσών που δεν έχουν ακόμη ανακτηθεί κατά την ημερομηνία εκδόσεως της παρούσας αποφάσεως, αυτό δε ανά εξάμηνο καθυστερήσεως της εφαρμογής των αναγκαίων μέτρων για τη συμμόρφωσή της προς την προπαρατεθείσα απόφαση της 1ης Απριλίου 2004, Επιτροπή

κατά Ιταλίας, αρχής γενομένης από της παρούσας αποφάσεως και μέχρι να εκτελεστεί η εν λόγω απόφαση της 1ης Απριλίου 2004.

iii) Επί των λεπτομερειών αποσβέσεως της χρηματικής ποινής

69 Πρέπει να υπομνηστεί ότι, όπως προκύπτει από τη σκέψη 51 της παρούσας αποφάσεως, στο οικείο κράτος μέλος απόκειται να προσκομίσει στην Επιτροπή την άμεση και αξιόπιστη απόδειξη περί της θέσεως σε εφαρμογή της αποφάσεως 2000/128 και της πραγματικής ανακτήσεως των ποσών των επίδικων παρανόμων ενισχύσεων.

70 Συναφώς, αν υποτεθεί ότι οι επίδικες παράνομες ενισχύσεις επιστράφηκαν από την αποδέκτρια επιχείρηση, η Ιταλική Δημοκρατία υποχρεούται να προσκομίσει δελτία πληρωμής που να πιστοποιούν κάθε κίνηση κεφαλαίων που φέρονται ως αντιστοιχούντα στην επιστροφή μέρους των προς ανάκτηση παρανόμων ενισχύσεων.

71 Εκτός αυτής της περιπτώσεως, το είδος της απαιτουμένης αποδείξεως πρέπει να προσαρμόζεται στις ιδιαιτερότητες των πραγματικών καταστάσεων τις οποίες αντιμετωπίζει το οικείο κράτος μέλος στο πλαίσιο των πράξεών του ανακτήσεως.

72 Ως προς τις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι επίδικες ενισχύσεις πρέπει να ανακτώνται από επιχειρήσεις που τελούν σε κατάσταση πτωχεύσεως ή για τις οποίες έχει κινηθεί η πτωχευτική διαδικασία της οποίας αντικείμενο είναι η ρευστοποίηση του ενεργητικού και η εκκαθάριση του παθητικού, πρέπει να υπομνηστεί ότι, κατά πάγια νομολογία, το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν δυσκολίες ή βρίσκονται σε κατάσταση πτωχεύσεως δεν επηρεάζει την υποχρέωση ανακτήσεως (βλ., μεταξύ

άλλων, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2007, C-280/05, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

73 Επίσης κατά πάγια νομολογία, η αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως και η εξάλειψη της απορρέουσας από τις παρανόμως χορηγηθείσες ενισχύσεις νοθεύσεως του ανταγωνισμού μπορούν καταρχήν να επιτευχθούν με την εγγραφή στον πίνακα των απαιτήσεων της απαιτήσεως που αφορά την ανάκτηση των οικείων ενισχύσεων (απόφαση της 14ης Απριλίου 2011, C-331/09, Επιτροπή κατά Πολωνίας, Συλλογή 2011, σ. I-2933, σκέψη 60 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

74 Για τον υπολογισμό της χρηματικής ποινής στο πλαίσιο της παρούσας διαφοράς, απόκειται επομένως στην Ιταλική Δημοκρατία να προσκομίσει στην Επιτροπή την απόδειξη περί της εγγραφής των επίδικων απαιτήσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας πτωχεύσεως. Αν δεν μπορεί να το επιτύχει, στο εν λόγω κράτος μέλος απόκειται να αναφέρει οποιοδήποτε στοιχείο δυνάμενο να αποδείξει ότι ενήργησε με την απαιτουμένη προς τον σκοπό αυτό επιμέλεια. Ειδικότερα, στην περίπτωση κατά την οποία απορριφθεί αίτηση εγγραφής απαιτήσεως, σ' αυτό απόκειται να αποδείξει ότι κίνησε, κατ' εφαρμογή του εθνικού δικαίου, κάθε διαδικασία δυνάμενη να θέσει εν αμφιβόλω την εν λόγω απόρριψη.

75 Κατά συνέπεια, και αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, δεν μπορεί να υποχρεωθεί η Ιταλική Δημοκρατία, για τους σκοπούς υπολογισμού της χρηματικής ποινής στο πλαίσιο της παρούσας διαφοράς και προκειμένου για επιχειρήσεις σε κατάσταση πτωχεύσεως ή για τις οποίες έχει κινηθεί η πτωχευτική διαδικασία, να προσκομίσει όχι μόνο την απόδειξη περί της εγγραφής των απαιτήσεων στο παθητικό αυτών, αλλά και περί της πωλήσεως του ενεργητικού τους υπό όρους αγοράς. Όπως ορθώς ισχυρίζεται το εν λόγω κράτος μέλος, δεν πρέπει να ληφθούν υπόψη, με σκοπό να γίνει δεκτό το αίτημα της Επιτροπής που αφορά την πληρωμή των χρηματικών ποινών που οφείλονται σε εκτέλεση της παρούσας αποφάσεως, ποσά τα οποία δεν έχουν ακόμη ανακτηθεί από επιχειρήσεις που έχουν πτωχεύσει, αλλά για την είσπραξη των οποίων το εν λόγω κράτος μέλος ενήργησε με την απαιτουμένη επιμέλεια. Στην αντίθετη περίπτωση, η εν λόγω χρηματική ποινή θα έχανε τον προσαρμοσμένο και ανάλογο προς την διαπιστωθείσα παράβαση χαρακτήρα της, όπως προβλέπεται στη σκέψη 49 της παρούσας αποφάσεως, επιβάλλοντας στην Ιταλική Δημοκρατία χρηματική επιβάρυνση απορρέουσα από την ίδια τη φύση της διαδικασίας

πτωχεύσεως καθώς και από την ασυμπίεστη διάρκεια αυτής και στην οποία το εν λόγω κράτος μέλος δεν έχει άμεση επιρροή.

76 Ως προς τις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι επίδικες παράνομες ενισχύσεις πρέπει να ανακτηθούν από επιχειρήσεις κατά των οποίων έχουν ληφθεί ανεπιτυχώς ατομικά μέτρα προστασίας και εκτελέσεως, πρέπει να υπομνηστεί ότι απόκειται στο οικείο κράτος μέλος να λάβει, κατόπιν δε να γνωστοποιήσει στην Επιτροπή, όλα τα μέτρα που καθιστούν δυνατή την επιστροφή των παρανόμων ενισχύσεων καθώς και, εν ανάγκη, εκείνα τα οποία αποσκοπούν στη δικαστική τους εκκαθάριση, έτσι ώστε αυτό να μπορεί να διεκδικήσει τις απαιτήσεις του επί του ενεργητικού αυτών των επιχειρήσεων (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Κατά συνέπεια, στο κράτος μέλος απόκειται να προσκομίσει την απόδειξη, πρώτον, περί της ενάρξεως διαδικασίας πτωχεύσεως κατά των οικείων επιχειρήσεων και, δεύτερον, περί της εγγραφής των απαιτήσεων στο παθητικό αυτών σύμφωνα με τις αρχές που υπενθυμίζονται στις σκέψεις 72 έως 74 της παρούσας αποφάσεως.

77 Ως προς τις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι επίδικες παράνομες ενισχύσεις πρέπει να ανακτηθούν από επιχειρήσεις υπό εξαφάνιση, η απόδειξη περί της διαγραφής αυτών από τα μητρώα αρκεί για να αποδειχθεί η μη ύπαρξή τους και, συνεπώς, η αδυναμία ανακτήσεως αυτών των ενισχύσεων.

78 Τέλος, ως προς τις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι οικείες διαταγές ανακτήσεως των παρανόμων ενισχύσεων αποτελούν αντικείμενο αμφισβητήσεων ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, στο οικείο κράτος μέλος απόκειται, σύμφωνα με την απαίτηση για πραγματική είσπραξη των ασυμβάτων με την κοινή αγορά ενισχύσεων, να αμφισβητήσει κάθε εθνική απόφαση που καθιστά άνευ αποτελέσματος την απόφαση της Επιτροπής, ειδικότερα για λόγους που οφείλονται, όπως εν προκειμένω, στην εφαρμογή των διατάξεων περί παραγραφής (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 20ής Μαρτίου 1997, C-24/95, Alcan Deutschland, Συλλογή 1997, σ. I-1591, σκέψεις 34 και 38) ή περί αποδείξεως. Συνεπώς, και για λόγους αναλόγους προς αυτούς που αναφέρθηκαν στη σκέψη 74 της παρούσας αποφάσεως, η απόδειξη μιας τέτοιας επιμέλειας αρκεί για να αποκλειστούν οι οικείες ενισχύσεις από τον όγκο των ενισχύσεων που

δεν έχουν ακόμη ανακτηθεί και που πρέπει να ληφθούν υπόψη για τον υπολογισμό της χρηματικής ποινής.

Β — *Επί του κατ' αποκοπήν ποσού*

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

79 Αναφερόμενη στη μέθοδο υπολογισμού που έχει εκτεθεί στην ανακοίνωσή της της 13ης Δεκεμβρίου 2005, όπως ενημερώθηκε με την ανακοίνωση του 2010, η Επιτροπή εκτιμά ότι ένα κατ' αποκοπήν ποσό το οποίο καθορίστηκε αρχικώς σε 31 744 ευρώ και μειώθηκε, κατ' εφαρμογή της τελευταίας αυτής ανακοινώσεως, σε 27 200 ευρώ, υπολογίσθηκε δε βάσει ενιαίου βασικού ποσού 200 ευρώ με συντελεστή σοβαρότητας 8, με συντελεστή διάρκειας 3 και με συντελεστή *n* 17, πολλαπλασιαζομένου με τον αριθμό των ημερών συνεχίσεως της παραβάσεως μεταξύ της 1ης Απριλίου 2004 και της ημερομηνίας δημοσιεύσεως της παρούσας αποφάσεως, είναι προσαρμοσμένο στη σοβαρότητα της παραβάσεως και έχει τον αναγκαίο αποτρεπτικό χαρακτήρα.

80 Ως προς τον τρόπο υπολογισμού του, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι αυτός πρέπει να εξακολουθήσει, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, να εξαρτάται από όλα τα λυσιτελή στοιχεία, μεταξύ άλλων, από τον χρόνο διάρκειας της παραβάσεως από της εκδόσεως της αποφάσεως με την οποία διαπιστώθηκε, από τα οικεία δημόσια και ιδιωτικά συμφέροντα και τη συμπεριφορά της Ιταλικής Δημοκρατίας. Ενόψει του γεγονότος ότι η τελευταία δεν είχε εκτελέσει τις υποχρεώσεις της δέκα χρόνια μετά από την έκδοση της αποφάσεως 2000/128 και έξι έτη μετά από την προπαρατεθείσα απόφαση της 1ης Απριλίου 2004, Επιτροπή κατά Ιταλίας, καθώς και του γεγονότος ότι οι επίδικες ενισχύσεις καταβλήθηκαν ανεξαρτήτως του οικονομικού τομέα των αποδεκτών και ευνόησαν κυρίως τις ιταλικές επιχειρήσεις, η Επιτροπή θεωρεί ότι η πρόταση που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο είναι πρόσφορη.

81 Η Ιταλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι το ύψος του κατ' αποκοπήν ποσού είναι δυσανάλογο σε σχέση με τη συμπεριφορά της και την ενδεχομένη ζημία που θα προέκυπτε από την προσαπτομένη παράβαση, ενόψει ιδίως της προπαρατεθείσας αποφάσεως της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας. Ως προς το σημείο αυτό, το εν λόγω κράτος μέλος επιμένει στις ειδικές συνθήκες της συγκεκριμένης περιπτώσεως που συνδέονται με την εγγενή πολυπλοκότητα της αποφάσεως 2000/128 και την αδυναμία εκτελέσεως αυτής σε σύντομο χρονικό διάστημα, καθώς και στη θετική του συμπεριφορά κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Επί της αρχής της επιβολής κατ' αποκοπήν ποσού

82 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι, ενόψει των σκοπών της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 228, παράγραφος 2, ΕΚ, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο, κατά την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως που του έχει ανατεθεί στο πλαίσιο του εν λόγω άρθρου, να επιβάλλει σωρευτικώς χρηματική ποινή και κατ' αποκοπή ποσό (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 83).

83 Η επιβολή κατ' αποκοπή ποσού πρέπει, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, να εξαρτάται από το σύνολο των συναφών στοιχείων που συνδέονται τόσο με τα χαρακτηριστικά της διαπιστωθείσας παραβάσεως όσο και με τη συμπεριφορά του κράτους μέλους το οποίο αφορά η δυνάμει του άρθρου 228 ΕΚ κινηθείσα διαδικασία. Συναφώς, η εν λόγω διάταξη απονέμει στο Δικαστήριο ευρεία εξουσία εκτιμήσεως προκειμένου να αποφασίσει την επιβολή ή μη της κύρωσης αυτής (προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 144 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

84 Στη συγκεκριμένη περίπτωση, εκτός της σοβαρότητας της επίδικης παραβάσεως όπως διαπιστώνεται στις σκέψεις 60 έως 63 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει να τονιστεί ότι, κατά την ημερομηνία περατώσεως της προφορικής διαδικασίας, ήτοι άνω των επτά ετών μετά την ημερομηνία δημοσιεύσεως της προπαρατεθείσας αποφάσεως της 1ης Απριλίου 2004, Επιτροπή κατά Ιταλίας, και άνω των 12 ετών μετά την έκδοση της αποφάσεως 2000/128, στις 11 Μαΐου 1999, η Ιταλική Δημοκρατία εξακολουθούσε να μην είναι σε θέση να προσδιορίσει με ακρίβεια το οριστικό συνολικό ποσό των προς ανάκτηση ενισχύσεων, όπως προκύπτει από το υπόμνημα απαντήσεως του εν λόγω κράτους μέλους.

85 Επιπλέον, στην καλύτερη περίπτωση, μόνο μετά πάροδο δύο ετών από τη δημοσίευση της ιδίας αυτής αποφάσεως Επιτροπή κατά Ιταλίας ελήφθησαν από το εν λόγω κράτος μέλος τα πρώτα αξιόλογα μέτρα για την αντιμετώπιση των δυσκολιών ταυτοποιήσεως και ανακτήσεως των ενισχύσεων που κρίθηκαν παράνομες και ασύμβατες από την απόφαση 2000/128, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 10 έως 19 της παρούσας αποφάσεως και όπως δέχθηκε η Ιταλική Δημοκρατία κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, Ειδικότερα, η έκδοση του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 59, της 8ης Απριλίου 2008, το οποίο εκδόθηκε για την αντιμετώπιση του διαδικαστικού προβλήματος της αναστολής εκτελέσεως εκ μέρους των εθνικών δικαστηρίων των πράξεων περί ανακτήσεως των επίδικων παρανόμων ενισχύσεων, πραγματοποιήθηκε μόνο μετά τη λήξη της προθεσμίας που είχε ταχθεί με την εκδοθείσα την 1η Φεβρουαρίου 2008 αιτιολογημένη γνώμη και επέτρεψε να αντιμετωπιστεί ατελώς μόνον η καθυστέρηση κατά την ανάκτηση των ενισχύσεων που αφορά η εν λόγω απόφαση (βλ., κατ' αναλογίαν, αποφάσεις της 22ας Δεκεμβρίου 2010, C-304/09, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2010, σ. I-13903, σκέψεις 40 έως 42, και της 5ης Μαΐου 2011, C-305/09, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2011, σ. I-3225, σκέψεις 38 έως 40).

86 Όμως, κατά πάγια νομολογία, η ανάκτηση εκ μέρους του κράτους μέλους των οφειλομένων ποσών πρέπει να είναι αποτελεσματική, δεδομένου ότι οποιαδήποτε καθυστερημένη ανάκτηση, ήτοι κατόπιν της λήξεως της ταχθείσας προθεσμίας, δεν ανταποκρίνεται στις επιταγές της Συνθήκης (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση της 5ης Μαΐου 2011, σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

87 Οι δικαιολογητικοί λόγοι που προβλήθηκαν συναφώς από την Ιταλική Δημοκρατία, δηλαδή ότι η καθυστέρηση εκτελέσεως της εν λόγω αποφάσεως οφειλόταν σε εσωτερικές δυσχέρειες συνδεόμενες με τον πολύπλοκο χαρακτήρα των μέτρων που έπρεπε να ληφθούν για την ταυτοποίηση των αποδεκτών των επίδικων παρανόμων ενισχύσεων και για την επιστροφή των εν λόγω ενισχύσεων από αυτούς, δεν μπορούν να

γίνουν δεκτοί. Όπως έχει επανειλημμένως αποφανθεί το Δικαστήριο, αφενός, (βλ., συναφώς, απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, C-568/07, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλογή 2009, σ. I-4505, σκέψη 50) και αφετέρου, η κατάργηση παράνομης ενισχύσεως μέσω ανακτήσεως είναι η λογική συνέπεια της διαπιστώσεως του παράνομου χαρακτήρα της και η συνέπεια αυτή δεν μπορεί να εξαρτάται από τη μορφή με την οποία χορηγήθηκε η εν λόγω ενίσχυση (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Πολωνίας, σκέψη 54 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

88 Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η προσαπτομένη στην Ιταλική Δημοκρατία παράβαση εξακολούθησε για εξαιρετικά σημαντικό χρονικό διάστημα και, εν πάση περιπτώσει, χωρίς να έχει σχέση με τις δυσχέρειες κατά την επιστροφή των ενισχύσεων που καταβλήθηκαν κατ' εφαρμογή καθεστώτος που κρίθηκε παράνομο και ασύμβατο προς την κοινή αγορά.

89 Επιπλέον, το Δικαστήριο εκτιμά ότι το νομικό και πραγματικό πλαίσιο της διαπιστωθείσας παραβάσεως μπορεί να αποτελέσει ένδειξη του ότι για την αποτελεσματική πρόληψη στο μέλλον ανάλογων παραβάσεων του δικαίου της Ένωσης μπορεί να απαιτείται η λήψη ενός αποτρεπτικού μέτρου (βλ., συναφώς, απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2008, C-121/07, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2008, σ. I-9159, σκέψη 69).

90 Ειδικότερα, πρέπει να τονιστεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία έχει ήδη αποτελέσει αντικείμενο πολλών αποφάσεων που εκδόθησαν βάσει του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ και διαπίστωσαν παράβαση λόγω του ότι αυτή δεν είχε ανακτήσει αμέσως και αποτελεσματικώς ενισχύσεις που είχαν καταβληθεί κατ' εφαρμογή καθεστώτων που κρίθηκαν παράνομα και ασύμβατα προς την κοινή αγορά.

91 Πράγματι, εκτός της διαπιστώσεως της μη άμεσης και αποτελεσματικής εκτελέσεως της αποφάσεως 2000/128, στην προπαρατεθείσα απόφαση της 1ης Απριλίου 2004, Επιτροπή κατά Ιταλίας, της οποίας η μη εκτέλεση οδήγησε στην παρούσα διαδικασία, πλείονες άλλες διαπιστώσεις παραβάσεως έγιναν από το Δικαστήριο, μεταξύ άλλων με την απόφαση της 1ης Ιουνίου 2006, C-207/05, Επιτροπή κατά Ιταλίας,

καθώς και με τις προπαρατεθείσες αποφάσεις της 6ης Δεκεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ιταλίας, της 22ας Δεκεμβρίου 2010, Επιτροπή κατά Ιταλίας, και της 5ης Μαΐου 2011, Επιτροπή κατά Ιταλίας.

92 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, το Δικαστήριο κρίνει ότι, στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, δικαιολογείται η επιβολή στην Ιταλική Δημοκρατία της υποχρεώσεως καταβολής κατ' αποκοπή ποσού.

β) Επί του ύψους του κατ' αποκοπή ποσού

93 Αν το Δικαστήριο αποφασίσει να επιβάλει την υποχρέωση καταβολής κατ' αποκοπή ποσού, απόκειται σε αυτό, στο πλαίσιο της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει, να καθορίσει το σχετικό ποσό κατά τρόπον ώστε να είναι, αφενός, προσαρμοσμένο στις περιστάσεις και, αφετέρου, ανάλογο προς τη διαπιστωθείσα παράβαση, καθώς και προς την ικανότητα πληρωμής του οικείου κράτους μέλους (βλ., προπαρατεθείσα απόφαση της 31ης Μαρτίου 2011, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 31).

94 Στους παράγοντες που ασκούν συναφώς επιρροή συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, στοιχεία όπως το χρονικό διάστημα κατά το οποίο διήρκεσε η παράβαση και το οποίο παρήλθε από την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως που διαπιστώνει την παράβαση αυτή καθώς και η σοβαρότητα της παραβάσεως (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψεις 147 καθώς και 148 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

95 Κατ' αντιστοιχία προς τις εκτιμήσεις που εκτέθηκαν στις σκέψεις 58 έως 63, 84 και 85 της παρούσας αποφάσεως, σχετικά με τη διάρκεια της παραβάσεως καθώς και με τη σοβαρότητα αυτής, πρέπει να ληφθούν υπόψη στοιχεία που επικαλέστηκε η Ιταλική Δημοκρατία, τα οποία πιστοποιούν ότι η επιστροφή των επίδικων παρανόμων ενισχύσεων κατέστη περισσότερον δυσχερής λόγω του ότι αυτές είχαν καταβληθεί κατ' εφαρμογή καθεστώτος ενισχύσεων, ότι η απόφαση 2000/128 είχε εξαρτήσει το συμβατό των επίδικων ενισχύσεων από προϋποθέσεις και ότι, συνεπώς, η εκτέλεσή της προϋπέθετε, προηγουμένως, την εκ μέρους του εν λόγω κράτους μέλους

ταυτοποίηση των αποδεκτών των εν λόγω ενισχύσεων και του ποσού που είχε λάβει έκαστος εξ αυτών.

96 Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, το Δικαστήριο ορίζει, κατά δίκαιη εκτίμηση των περιστάσεων της συγκεκριμένης υποθέσεως, σε 30 εκατομμύρια ευρώ το κατ' αποκοπή ποσό το οποίο η Ιταλική Δημοκρατία καλείται να καταβάλει βάσει του άρθρου 228, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, ΕΚ.

97 Κατά συνέπεια, η Ιταλική Δημοκρατία πρέπει να υποχρεωθεί να καταβάλει στην Επιτροπή, στον λογαριασμό «Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης», το κατ' αποκοπή ποσό των 30 εκατομμυρίων ευρώ.

VI — Επί των δικαστικών εξόδων

98 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα εφόσον υπήρξε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε να καταδικασθεί η Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα και ότι διαπιστώθηκε η ύπαρξη παραβάσεως, πρέπει να καταδικασθεί η Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφασίζει:

1) Η Ιταλική Δημοκρατία, μη έχοντας λάβει, κατά την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας που τάχθηκε με την από 1ης Φεβρουαρίου 2008 αιτιολογημένη

γνώμη της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 228 ΕΚ, όλα τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της αποφάσεως της 1ης Απριλίου 2004, Επιτροπή κατά Ιταλίας (C-99/02), σχετικά με την επιστροφή από τους αποδέκτες των ενισχύσεων οι οποίες, κατά την απόφαση 2000/128/ΕΚ της Επιτροπής, της 11ης Μαΐου 1999, για τα καθεστώτα ενισχύσεως τα οποία έθεσε σε εφαρμογή η Ιταλία σχετικά με μέτρα υπέρ της απασχολήσεως, κρίθηκαν παράνομες και ασύμβατες με την κοινή αγορά, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την ανωτέρω απόφαση και από το άρθρο 228, παράγραφος 1, ΕΚ.

2) **Υποχρεώνει την Ιταλική Δημοκρατία να καταβάλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στον λογαριασμό «Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης», χρηματική ποινή το ύψος της οποίας να αντιστοιχεί στο πολλαπλάσιο του βασικού ποσού των 30 εκατομμυρίων ευρώ επί το ποσοστό των ασύμβατων παρανόμων ενισχύσεων των οποίων η ανάκτηση δεν έχει ακόμη πραγματοποιηθεί ή δεν έχει αποδειχθεί κατά τη λήξη της οικείας περιόδου, υπολογιζόμενο σε σχέση με το σύνολο των ποσών που δεν έχουν ακόμη ανακτηθεί κατά την ημερομηνία εκδόσεως της παρούσας αποφάσεως, αυτό δε ανά εξάμηνο καθυστερήσεως της εφαρμογής των αναγκαίων μέτρων για τη συμμόρφωσή της προς την προπαρατεθείσα απόφαση της 1ης Απριλίου 2004, Επιτροπή κατά Ιταλίας (C-99/02), αρχής γενομένης από της παρούσας αποφάσεως και μέχρι να εκτελεστεί η εν λόγω απόφαση της 1ης Απριλίου 2004.**

3) **Υποχρεώνει την Ιταλική Δημοκρατία να καταβάλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στον λογαριασμό « Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης», το κατ' αποκοπή ποσό των τριάντα εκατομμυρίων ευρώ.**

4) **Καταδικάζει την Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

(υπογραφές)